DİN ve HAYAT
TDV - İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ DERGİSİ
SAYI: 14 • YIL: 2011

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSTANBUL ŞUBESİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ VE YAYIN YÖNETMENİ (SORUMLU)
Prof. Dr. Mustafa ÇAĞRICI

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ve YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Kadriye AVCI ERDEMLİ

EDİTÖR
Dr. Emine ARSLAN
eminearslanbiga@gmail.com

YAYIN EKİBİ
Abdullah Rüştü KİŞİ
Abdülkadir ÇİTİL
Abdülkerim YATGİN
Ayşegül AKDEMİR
Davut ÖZGÜL
Emine ARSLAN
Kerime CESUR
Mehmet YÜKSEL
Sümeyra ÖZKAN
Şadiye ÇİMEN
Tuba ER SERTEL
Tuğba AYDENİZ

TASHİH
Dr. A. Cüneyt KÖKSAL

FOTOĞRAF
Gezgin Kültür Dergisi Arşivi

KAPAK
Halit Ömer CAMCI

WEB
www.dinvehayatdergisi.com
Tuba ER SERTEL

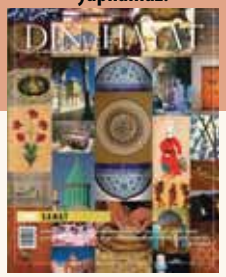
BASIM YERİ ve TARİHİ
TDV Yay. Matbaası
Ostim Örnek San. Sit. 1. Cd. No:11
Yenimahalle / ANKARA
Tel: (0312) 354 91 31

ISSN: 1308-9595

DAĞITIM
Osman SARIKÖSE
TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl. İstanbul 1.Şb.
Klodfarer Cad. No:14/1 Divanyolu
Fatih/İSTANBUL
Tel:(0212) 518 46 04 • Faks:(0212) 518 83 07

Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Zencefilm medya
Görsel Konsept: Zencefil'm / Halit Ömer Camcı
Uygulama: Bünyamin Kanaş
Tel: 0212 533 35 58

EDİTÖRDEN

Din insanı mutlak güzele davet eder. Hem bu davet hem de davete icabet en güzel şekilde yapılmalıdır. Zira Nebî aleyhisselâm "Allah güzeldir güzeli sever" buyurmuştur. İslam'a kendini teslim eden Müslüman Rabbinin kelâmını da peygamberinin hadisini de farklı usullerde yazmakla yetinmemiş, etrafını da ince ince süslemiştir. Mâbedini sadece ibadet edenlerin değil, görenin dahi vecd duyacağı şekle getirmek için yüzyıllarca çaba sarfetmiştir. Yapılan her işin güzel yapılması gerektiği hadisi, inanan kişiyi çeşme yaparken, köprü kurarken, mezar taşı dikerken, velhasıl din ve dünyasıyla ilgili her işi yaparken işini aşkla, incelikle, güzellikle yapmaya özendirmiştir.

Her medeniyetin sanat anlayışında hem değişmezler, sabiteler hem de devrinin sanat anlayışının etkileri bulunmaktadır. Bunlardan birisinin iyi işlemediği zamanlarda sarsıntılar yaşanması muhakkaktır. Bu dengeye dair işaretler verebilmek için dosyamızda sanatın kendisi ve dinle olan ilişkisi hakkında pek çok yazıya yer verdik. İslam ve sanat ilişkisini Prof. Dr. Turan Koç, âyet ve hadislerde estetik konusunu Doç. Dr. Nurettin Turgay, Yahudilik ve Hıristiyanlığın sanata bakışını Doç. Dr. İsmail Taşpınar, sanat-ideoloji etkileşimini Doç. Dr. Mazhar Bağlı inceledi. Prof. Dr. İlhan Özkeçeci İslâm sanatlarını nasıl tanımlamamız gerektiğine dair farklı bakış açıları geliştirmeye çalışırken Doç. Dr. Nusret Çam sanat ve sanatçı için nelerin gerekli olduğu konusunu tartıştı. Dr. Ayşe Taşkent bize İslâm Felsefesinde estetik kavramının serencamını anlattı. Osmanlı Devri sanatı hakkında Dr. Ahmet Ersoy'un, Dr. Mustafa Küçük'ün ve Mehmet Yüksel'in yazıları yeni perspektifler sunmaktadır. Mustafa Armağan yıllardır konuşulmakta olan İslâm medeniyetinin gerileyip gerilemediği meselesini tartışırken, Beral Madra çağdaş sanatın keyfiyeti hakkında bilgi vermekte, Prof. Dr. Örcün Barışta ise bizleri kuş evlerinin zarafet dünyasında bir gezintiye davet etmektedir. Daha geniş çaplı bir gezinti isteyenler için Abdülkerim Yatgın İstanbul'daki sanat merkezlerinden bir seçki hazırladı. Dosyamızda hat, musiki, resim, mimari, türbeler, mezar taşları, sinema ve minyatür de özgün yanlarıyla ele alındı.

Söyleşi teklifimizi kabul ettiği için Kültür bakanımız Sayın Ertuğrul Günay'a minnettarız. Prof. Dr. Zeki Kuşoğlu, Yönetmen Derviş Zaim ve çok yönlü bir sanatçı olan Reza Hemmatirad bu sayımızda söyleşi yaptığımız diğer isimlerdir. Kitaplık bölümümüzde ise İslâm sanatlarına dair temel kitaplar sizin için incelendi.

Emeği geçen herkese teşekkürler.

Esenlik içinde okumanızı dilerim.

Saygılarımla
Emine Arslan

ÇAĞDAŞ SANAT

Beral MADRA*

ÇAĞDAŞ SANAT TERİMİ

Çağdaş Sanat terimi Türkçe'ye İngilizce'den çevrilerek yerleşmiş bir terimdir. İngilizce'de "contemporary art" terimi 1960'tan sonra, Modernizm'den Post-modernizm'e geçişi ya da Modernizm sonrası varsayılan üretimi tanımlamak üzere kullanılmaktadır. "Contemporary" sözcüğü (con = ile / temporary = zaman) karşılığı "hem-zaman", "çağdaş" ya da "çağcıl"dır ve aynı zaman diliminde olan anlamını taşımaktadır. Çağdaş sanat terimi Türkiye'de 20.yy'ın ilk üç çeyreğinde, Avrupa etkili modernizm sürecinde kullanılan "güzel sanatlar" (fine arts), "plastik sanatlar" (art plastique) terimlerinden sonra, 1980'lerden günümüze resim, heykel, üç boyutlu yerleştirmeler, fotoğraf, video, performans üretimleri için kullanılan yerleşik bir terim olmuştur. Ancak 2000'li yıllarda bu terim üretimin özellikleri için yeterli gelmemiş ve eleştirel ayrımların gerektiği tanımlamalarda "güncel sanat" terimi de yerleşmiştir. 1990'lardan günümüze, sanat yapma biçimlerinin bilim, teknoloji ve küresel ekonomi ile çeşitlenip zenginleşmesiyle, çağdaş sanat teriminin yanında, bu sanat üretiminin estetik, içerik ve biçimindeki değişimi işaret eden iki terim daha, yine İngilizce'den çeviri olarak yerleşmiştir: Görsel sanat (visual art) ve ilişkisel estetik[1]. Görsel sanat teriminin, küresel kültüre özgü bir tanımlama olan Görsel Kültür/Görsel Düşünce olgularına ilişkin olduğunu belirtelim[2].

* Sanat Eleştirmeni, Küratör

☐ ÇAĞDAŞ SANAT TANIMLAMALARI

Çağdaş sanat üstüne düşünüldüğünde, kalıplaşmış geleneksel sanat tanımlamalarını bir yana bırakmak gerekir. Geleneksel sanat tanımlamaları sanatı epistemoloji, ontoloji, değerler kuramı ve felsefe gibi bilimler çerçevesinde değerlendirir ve güzellik, temsiliyet, öykünme ve ifade gibi özellikleri öne çıkarır. Sanat temsilîdir, öykünmedir (mimesis), sanat yapıtları yalnız algılanır ve gerçekten daha gerçek olan bir görüntünün görüntüsüdür. Sanat yapıtları ruhun istikrarsız, derin bir yerinden çıktığı için hakikat ile birlikte metafizik temelli olan ve böylece insan için güzelden daha önemli olan ahlâkî gerçeklere uymak zorundadır. Antik öğreti resim üreten sanatı (mimetike) ikiye ayırmıştır: Görüntü ile aynı olan sanat (eikastike) ve görüntüye benzeyen (yanıltıcı olan) sanat (phantastike). Bu ayrım temelde öykünmenin çeşitli işlevlerinin değerlendirilmesidir. Resim, heykel, şiir, dans, müzik, mimari kendilerine özgü göndermelerle belirlenmiş olarak öykünüdür (mimesis).

Modernizme gelene kadar tüm sanatlar din ve devlet ile ilişkiliydi ve sanat topluma bağımlıydı ve düzeni yansıtıyordu. Modern sanat ise bireysel özgürlük ve bağımsızlık üstüne yapılanmıştır. Özerklik ve bireyselliğin toplumsallık, geleneksellik ve düzene başkaldırı olduğu açıktır. Modern sanatçının bu karşıtlığı çözecek araçları ve gücü olduğu varsayılıyordu ve sanatını toplumsal amaçlara yönlendirme zorunluluğu yoksa ürettiği şey eşsiz bir üretimdi. Bireysel söylemler ya da belirli söylemler çevresinde gruplaşmalar Dışavurumculuk, Dada, Sürrealizm, Konstrüktivizm, Fütürizm gibi öncü akımları oluşturdu. Kapitalist düzende modernizmin ilkesi "sanat için sanat"dır. Marksistler bu ilkeye karşı çıktı; onlara göre sanatın işlevinin yalnız estetik ve bireysel olması, hiçbir dışsal bağlantısı olmaması yoz bir durumdu. Sanatçının sanatı özel bir eylem, kendini yeniden kurma ve bireyi geleneklerin boyunduruğundan kurtarma olarak görmesi, bir son oluşturuyordu; oysa sanat dünyayı tanımak için bir araçtı. Marksistlere göre gerçek sanat, görünüşün arkasındaki toplumsal ve siyasal gerçeği aramalı ve bulduğunu, görüntüden arındırılmış ve görüntüye karşı olarak soyut biçimde yansıtmamalıydı. Sanat toplum içindi, toplumsal ilişkileri aydınlatmalı, toplumsal gerçeğin anlaşılması ve değiştirilmesine yardımcı olmalıydı. Daha sonra bu ilkenin çağdaş sanatın doğasına daha yakın olduğunu göreceğiz.

Çağdaş sanat tanımı içinde geçmişte yapılmış geleneksel tanımlamaların ve felsefî yaklaşımların hepsi yer alabilir. Bununla birlikte günümüzün siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel koşulları ve yaptırımları, bu geleneksel tanımlamaları ancak özgül durumlarda, bir sanat yapıtının geçmiş sanat yapıtları ile ilişkisinin anlatılmasında ya da çağdaş sanat yapıtlarının felsefî içeriklerine gönderme yapıldığında kullanılır duruma getirmiştir. Post-modern öğretiye göre sanat, geçmişte de bugün de en sade anlamıyla insan zihninin, imgeleminin, eyleminin ve emeğinin üretimlerinden birisidir ve insanın zihinsel ve kılgısal tüketimine sunulmuştur. Ancak, günümüzdeki tanımlamalar çağdaş sanatı çok daha geniş bir paradigma içinde gösteriyor. Burada, son dönemde etkileyici söylemleri olan iki düşünüre başvuralım.

Jaques Ranciére'e göre modern estetik kopuş genellikle temsil rejiminden mevcudiyet ve sunum rejimine geçiştir[3]. Ranciére, türler (resim, fotoğraf, video, performans, müzik, tiyatro, dans, tasarım, multimedya v.b.) arasındaki karışımları işaret ediyor ve bunları anlamanın üç yolu vardır, diyor. Birincisi tümel sanat yapıtı düşüncesinin gündemde tutulması ve sanat ve yaşam arasındaki ilişkinin sanatın mirası (apotheose) varsayılmasıdır. İkincisi, rollerle kimliklerin, gerçekle sanalın, organikle mekanik ve bilişimsel protezlerin durmaksızın değiş tokuşu denen post-modern gerçekliğe özgü bir sanat melezleşmesini kabul etmektir. Üçüncüsü de icracı ve izleyici arasında bir eşitliğin kabul edilmesi; sunulan hikâyeyi kendi hikâyesi yapabilen, kendi tercümesini geliştirebilen, etkin yorumcu rolünü oynayan izleyicinin oluşmasıdır[4].

54. Venedik Bienali

Nicolas Bourriaud'a göre çağdaş sanat üretiminin adı "ilişkisel sanat"tır ve kuramsal ve pratik çıkış noktası bağımsız ve özel bir ortam değil, tümel insan ilişkileri ve bu ilişkilerin oluştuğu toplumsal ortamdır[5]. Bourriaud, sanat üretimini de yeni ve özgün bir üretim değil, var olan bütün üretimlerden ve sistemlerden yararlanan bir yeniden-üretim olarak nitelendirir: Tüm bu sanatsal pratikler, biçimsel olarak heterojen olmakla birlikte, hepsi daha önce üretilmiş olan formları bir yardım aracı olarak kullanırlar, sanat işini özerk

Sanat temsilîdir, öykünmedir (mimesis), sanat yapıtları yalnız algılanır ve gerçekten daha gerçek olan bir görüntünün görüntüsüdür. Sanat yapıtları ruhun istikrarsız, derin bir yerinden çıktığı için hakikat ile birlikte metafizik temelli olan ve böylece insan için güzelden daha önemli olan ahlâkî gerçeklere uymak zorundadır.

ya da orijinal form olarak değerlendirmektense, onu göstergeler ve anlamlardan oluşan bir ağ içine yerleştirmeye ilişkin bir hevesi göz önüne sererler[6].

KÜRESEL KÜLTÜR SANAYİİ İÇİNDE ÇAĞDAŞ SANAT

Küresel kültür tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren, düşgücünü kullanarak ürettiği maddi ve mânevi değerlerin tümü ve bunları sonraki nesillere iletmede kullandığı araçlardır. Sanatların tümü bu küresel kültür içinde bir altbaşlıktır. Bugün kültür, küresel kapitalizm içinde, bu tanımlamadaki "üretim" ve "tüketim" bağlamında "küresel kültür sanayii" olarak tanımlanıyor ve sanat da yine bu sanayi içinde alt başlıklarından birisini; çağdaş sanat ya da görsel sanat da bu altbaşlığın altındaki görsel/nesnel üretim ve tüketimi oluşturuyor.

Küresel kültür sanayii, küresel kapitalizmin bütün diğer sanayi türleri gibi siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji ile doğrudan ilintili karmaşık ve değişken bir yapıdadır. Çağdaş sanat üretimi ve tüketimi de bu yapı içinde, bu etmenlerden doğrudan etkilenen ve kendisi de kültür sanayiinin bir öğesi olarak bu etmenleri etkileyen bir yapıdır. Bu açıdan çağdaş sanatın alıcı ve verici bir üretim olduğunu söyleyebiliriz: Dünya düzeninde var olan bütün düşünce ve üretimden beslenip, aldığı bu bilgileri, verileri, görsel ve nesnel malzemeyi yeni bir zihinsel ve görsel işlemden geçirerek söz konusu düzene görsel ve nesnel bir üretim olarak geri verir. Bu açıdan da eğer bu üretim yeterince geniş kitleye ulaşabiliyor ve süreklilik içeriyorsa üretildiği toplumsal-siyasal coğrafyada zihinsel değişimi tetikler. Çağdaş sanatın üretim sürecinde bireysel özgürlük ve eylem etkindir; birey çağdaş sanatı kendisini özgürleştirmek, bağımsızlaştırmak ve açımlamak için üretir. Bu açıdan çağdaş sanat "öznel görüngü"dür. Toplum da çağdaş sanatı, zihinsel açılım, farklı düşünme seçeneği, görsel kültür bilgisi için tüketir. Bu da "kamusal görüngü"dür.

Şehir Ölçeği Sergisi / Münih

Gelişmiş kültür sanayilerinde (AB ülkeleri, ABD, Avustralya) geniş kitleye çağdaş sanat bilgisi kamu ve özel kuruluşların kültür sanayii bağlamında kurdukları kurum ve kuruluşlar aracılığıyla ulaşabilmektedir. Bu kurum ve kuruluşların kendi yapıları açısından çıkarları vardır: Kamu kurum ve kuruluşları siyasal çıkarlarını öne çıkarırken, özel sektör markaya ve ekonomik çıkarlara odaklanır. Bu kurum ve kuruluşların kitleyle ilişkisinin dengeli ve yararlı sonuçları ancak bağımsız ve özerk yapılar, uzmanlar ve sürekli yenilenen söylemler ile sağlanabilmektedir.

Çağdaş sanatın temelinde Avrupa ve ABD kaynaklı modern sanat vardır. Bu bilgi çağdaş sanat değerlendirilirken kullanılır. Şu var ki modernizmin eleştirisini içermeyen bir değerlendirme bugün geçerli değildir. Bugünden geçmişe doğru post-modern kuram ve söylemlerle gerçekleşiyor; ancak bu bakışta nesnellik ve eleştiri yanında bir geçmişle hesaplaşma ve özlem duygusu da vardır. Her ne kadar gerçekleşmediyse de Modernizm'in içerdiği ütopyalara özlem duyulur. Geçmişle hesaplaşma geleceğe yönelik yatırımların sağlam olması içindir. Çağdaş sanat yapıtlarında bu özlem ve hesaplaşma aynı anda kullanılarak durumu benzersiz bir bireşim oluşturur. Temelde modern sanatın öncü akımları ve bu akımların yarattığı üretim biçimleri ve estetiği çağdaş sanat üretiminin ana damarlarıdır. Örneğin, söz ve imge arasında ilişki kuran Dada Kavramsal Sanat, Pop Sanat için bir temel olmuştur. Örneğin, nesneyi kullanıma açan Marcel Duchamp'ın hazır-nesnesi geleneksel heykeli yerinden etmiş ve sanayi ile sanat arasındaki ilişkiyi kurarak yerleştirme sanatının temelini oluşturmuştur. Örneğin, Sürrealizm'in bilinçaltı süreçlere ve tekinsizliğin eğretilemelerine doğru açtığı alan özellikle fotoğraf ve video ile gerçekleşen üretimleri etkilemiştir. Çağdaş sanat aynı anda modern sanatın sanat yapıtına yüklediği "yüksek sanat", "eşsiz sanat", "seçkinci sanat" gibi sanatı yabancılaştırıcı ve ıssızlaştırıcı özelliklerle de hesaplaşır; bunların yerine kitle kültürüyle ve gündelik yaşamla özdeşleşmek, dünya düzenini ve sistemleri irdelemek ve eleştirmek gibi özellikler yerleştirir.

Çağdaş sanat bilgisi, ülkemizde genel eğitimde ve üniversite eğitiminde yeterince verilmiyor. Genel eğitimde "görsel kültür", "modernizm", "post-modernizm" üstüne bilgi verilmiyor. Bu tür bilgi devletin ve yerel yönetimlerin ya da özel sektörün sanat kurumlarında, geniş kitle için hazırlanacak sanat ve kültür programlarında verilebilir; ancak bu da gerektiği gibi uygulanmıyor. 2000'den günümüze kültür sanayii için uzman yetiştirmek amacıyla açılan "kültür yönetimi", "sanat yönetimi"

Çağdaş sanatın üretim sürecinde bireysel özgürlük ve eylem etkindir; birey çağdaş sanatı kendisini özgürleştirmek, bağımsızlaştırmak ve açımlamak için üretir. Temelde sanatçı ve izleyici arasında her çağdaş sanat yapıtı dolayısıyla zihinsel, düşünsel ve toplumsal ilişki doğar ve zaman içinde bu yapıtların toplamı toplumun zihinsel bir değişim geçirmesini sağlar.

gibi bölümlerde bile bu bilginin yeterli olduğunu söylemek zordur. Bu bilginin, tarihöncesi çağlardan 20.yy'a kadar uygarlıklar, sanat ve kültür bilgisini içermesinden öte, özellikle 20.yy sanat üretimi, akımları ve kuramlarını içermesi gerekir. Bu bilgi, kesinlikle post-modern söylem ve post-kolonyalist bakış açısından sunulmalı ve Avrupa-merkezci sanat tarihini eleştiren bir bilgi olmalıdır.

ÇAĞDAŞ SANAT ve TOPLUM

Günümüzde üretilen sanat yapıtlarını (çeşitli tekniklerde resim, üç boyutlu nesneler, post-modern heykeller, sanat olarak fotoğraf ve video, mekân yerleştirmeleri, performanslar) "çağdaş sanat yapıtı" olarak değerlendirebilmek için ve bu yapıtları tüketim ekonomisi ve kültürünün ürettiği görsel/nesnel ürünlerden ayırt edebilmek için, bilgi sahibi olmak gerekiyor. Temelde sanatçı ve izleyici arasında her çağdaş sanat yapıtı dolayısıyla zihinsel, düşünsel ve toplumsal ilişki doğar ve zaman içinde bu yapıtların toplamı toplumun zihinsel bir değişim geçirmesini sağlar. Bu üç algı ve sürecin gerçekleşmediği ürünler çağdaş sanat yapıtı değildir; salt tüketim malıdır. Çağdaş sanat yapıtı topluma ulaştığı zaman gerçekleşir, anlaşıldığı zaman tamamlanır, değişim yarattığı zaman kalıcı nitelik kazanır.

Kaya Özköprülü, Halat Heykeller, Caddebostan

Yukarıda tanımlandığı gibi karmaşık süreçleri ve türleri kapsayan çağdaş sanat üretilirken ve kitle tarafından algılanıp tüketilirken süreçler zor anlarla doludur. Toplumla ilişki gerçekleşirken izleyicide "şaşkınlık", "tedirginlik", " gerginlik" gibi duygular uyanır. Çağdaş sanat yapıtı kendini kolay ele vermez, zor anlaşılır, bilgi, enerji, cesaret ve yoğun dikkat ister. Hem sanatçı hem de izleyici için geçerli bir özelliktir bu. Çağdaş sanat yapıtına ulaşmak için izleyici zaman, enerji ve özel bir duyarlılık yatırımı yapmalıdır. Donanımlı bir kişi algılama ortamına hazır bir şey getirir ki, bu eğitimli bir anlamlandırma yetisidir. Bu durumun göstergesi izleyicinin kendini sanat yapıtına tümüyle yoğunlaştırmasıdır. Sonuçta, sorun, insanın çağdaş sanat yapıtına kendini tam olarak verip vermediğidir. Bu kendini verme bir tutku, bir gerilim, bir olağanüstü çabadır. Sanat yapıtı nasıl bir çabayla üretiliyorsa, sanat yapıtını izleme de bir çabadır.

Küresel kitle, 1990'lardan başlayarak ve sürekli ivme kazanan biçimde dikkatini çağdaş sanata yoğunlaştırmıştır; çünkü bu yoğunlaştırmayı sağlayan sanatın gösterildiği kurumlar giderek bir kurumağı oluşturmuştur. 1980'lere kadar yalnız Avrupa ve ABD'ye özgü bir kültür sanayii kolu olan modern ve post-modern sanat altyapıları ve üretimi, çağdaş sanat evrildiğinde artık küresel bağlamda kültür sanayii kimliğinin önemli bir öğesidir. Çağdaş sanat yapıtları iki biçimde toplumun önüne çıkarılmaktadır: Birincisi, çağdaş sanatı kamusal ya da kurumsal kimliklerinin aracı olan resmî ya da özel kurum ve kuruluşların yönetimidir. Burada çağdaş sanat yapıtı ulusal kültür kimliği ya da yüksek yatırım aracı damgasıyla ve her iki durumda da özellik şifresiyle kitlenin önüne çıkarılır ve herkesçe kabul görmesi sağlanır. Ulusal ya da özel müzeye, arşive, koleksiyona, sergiye, gösteriye, sanat tarihsel sınıflandırmaya, eğitim sistemine sokularak tanımlama yoluyla meşrulaştırılır. İkincisi, ticarî amacı ikincil olarak gören ve çağdaş sanat yapıtını toplumu ve düzeni uyaran, eleştiren ya da değiştiren bir araç olarak kullanan, siyasal, toplumsal söylemleri olan sanatçıların ve sanat uzmanlarının yöntemleridir. Bu yöntemler çoğu zaman belirli amaçlara yönelik olarak gruplaşmalar, çalıştaylar, gösteriler düzenlemek, toplumsal siyasal içerikli sanat yapıtlarını toplumla aracısız paylaşma yoluna gitmek gibi sivil toplum örgütlerinin yöntemlerine benzer. Burada her iki yöntemin günümüzdeki hedef alanı küreseldir: Küresel sanat piyasası ve küresel kamuoyudur.

Her iki durumda da kitleye sunulan üretimin çağdaş sanat olarak tescil edilmesi sürecinde sanat uzmanları (sanat eleştirmeni, sanat kuramcısı, kürator) devreye girer; onlar, bütün yöntemler çok iyi uygulanmış olsa bile, çağdaş sanat yapıtının hakikiliği ve niteliği konusunda kaçınılmaz olan belirsizliği, tartışmalarla, çok keskin ve ince belirleme ve tanımlamalarla giderebilirler. Belirsizliğin azaltılmasına yönelik kuramlar, keskin incelemeler olmadan, toplumsal bir olay olarak çağdaş sanat düşünülemez. Çağdaş sanat üretimi ve tüketimi sanatçıların, uzmanların, toplumun, resmî ve özel yatırımcılarının uzlaşmasını gerektiren bir olgudur.

D İ P N O T L A R

1. *Nicolas Bourriaud, İlişkisel Estetik, çev.Saadet Özen,Bağlam yayınları 2005*
2. *Malcom Barnard, Sanati Tasarım, Görsel Kültür, çev. Gül Korkmaz, Ütopya Yayınevi, 1998.*
3. *Jaques Ranciére, Özgürleşen Seyirci, çev E. Burak Şaman, Metis Yayınları, 2010, s.109*
4. *A.y. s.24-26*
5. *Nicolas Bourriaud, Relational Aesthetics,Le Presses du Réel, 2002, s.113*
6. *Nicolas Bourriaud, Postprodüksiyon, çev. Nermin Saybaşılı, Bağlam Yayınları, 2004, s.28*